

'stelden zich Japanners op, voor deze bijzondere gelegenheid uitgerust met zwiepende rotans, bamboelatten of dikke houten stokken. Gedurende de zes-entertig uren lossingsarbeid werd van dit ranselmateriaal veelvuldig gebruik gemaakt en waar ook maar een witte slaaf het waagde wat langzamer te lopen, kondigde een zwiepende, striemende slag aan dat Nippon erop gesteld was, de schepen zo snel mogelijk gelost te krijgen.

... De eerste gevallen van volkomen uitputting werden als niet serieus beschouwd. Emmers water werden over de neergevallen zwoegers uitgestort en de rotan werd op terzake kundige wijze gehanteerd. In flarden geslagen kuiten, rauw geslagen ruggen waren het gevolg. Soms gelukte het een uitgeput neergevallen slachtoffer een paar honderd meter met zijn last voort te ranselen, maar na vier-entwintig uur begrepen de Japanners zelf, dat er niet gesimuleerd werd en dat de fysiek zwakkeren veelal een collaps nabij waren. Men liet hen tijdelijk met rust, doch ten koste van de sterkeren die thans in nog sneller tempo en met nog zwaardere lasten het aandeel hunner zwakkere makkers moesten overnemen. Ook dat begrepen de naar adem snakkende en van pure uitputting langs de transportweg overgeevende uitvallers en zodra zij maar even konden, stonden ze op en scharden zij zich waggelend en struikelend, met doffe ogen en verbeterde gezichten, in de rij der zwoegers om het lot hunner sterkere makkers te helpen verlichten, voorzover hun dat nog mogelijk was.

Na zes-entertig uur kwamen de laadprouwen met volkomen uitgeputte laadploegen, die het in de smoorhete ruimen nog extra hard te verduren hadden gehad, aanvaren en dat betekende, dat dan toch eindelijk de bodem der transportschepen was bereikt. Gegeten is er gedurende deze zes-entertig uur durende titanenarbeid niet. Gedronken werd slechts heel weinig.¹

Drie dagen later voeren van de schepen die Amahai hadden bereikt, twee naar Haroekoe door en dit werd het derde eiland waarop de krijgsgevangenen eerst als lossers en sjouwers moesten optreden.

Aangezien de groep te Amahai later naar Haroekoe is overgebracht en nog later samen met de groep van Haroekoe naar Ambon is getransporteerd, willen wij deze volgorde aanhouden dat wij eerst beschrijven wat te Amahai, vervolgens wat op Haroekoe en tenslotte wat op Ambon is geschied.

★

Te Amahai is vier maanden gewerkt: begin september '43 kwam er het vliegveld gereed. Toen waren van de duizendzeventien krijgsgevangenen

¹ A.v., p. 35-36.